

Фрагмент бібліотечного заняття в 6-му класі

Тетяна ЛИХОЖОН,
завідувач бібліотеки

У бібліотеці НВК «Школа гуманітарної праці» організовано бібліотечний гурток, завданням якого є формування інформаційної культури школярів. З цією метою проводяться заняття для учнів 5–8-х класів за програмою «Основи бібліотечно-бібліографічних знань». Вона охоплює такі розділи:

- система бібліотечного обслуговування читачів;
- історія книги;
- джерела інформації;
- довідковий апарат книги і бібліотеки;
- культура читання.

Програма гурткових занять передбачає системне оволодіння основами бібліотечно-бібліографічних знань. Форми і зміст бібліотечних занять вибудовано на основі інтерактивних методів і технологій. На заняттях розглядаються різні шляхи пошуку інформації, формуються навички самостійної роботи з довідковим фондом і довідковим апаратом. Пропонуємо фрагмент заняття на тему «Структура книги» для учнів 6-го класу.

Тема: Структура книги. Довідковий апарат і його роль у пошуку інформації.

Мета: поглибити знання про структуру книги, сформувати навички роботи з науково-популярною і довідковою літературою.

Завдання:

– *навчальні:* поглибити знання учнів про структуру книги, сформувати навички самостійної роботи з книжкою;

– *розвивальні:* розвиток творчих здібностей школярів;

– *виховні:* виховання бережливого ставлення до книги як джерела інформації.

Форма проведення: урок-лекція з елементами гри.

Види роботи на уроці:

- робота з активним словничком;
- визначення змісту книги за її елементами при побіжному перегляді;
- гра «Назви елементи книги»; гра «Знавці книги».

Оформлення: книжки для практичної роботи на столах, виставка книжок, презентація, смарт-дошка.

Хід уроку

Бібліотекар. Скажіть, будь ласка, з якою метою ми з вами так детально вивчаємо структуру книги? (*відповіді школярів*). Ми повинні навчитися працювати з книжкою так, аби якомога швидше отримувати необхідну інформацію. Сьогодні будемо вчитися швидко знаходити в довідкових та енциклопедичних виданнях необхідний матеріал, розглянемо ті елементи книжок, які вам не відомі. Передусім згадаємо, що ми вже знаємо про структуру книги. Візьміть книжку в руки, постарайтеся визначити, з яких уже відомих вам елементів вона складається (у кожного учня своя книга): побачили вже відомі вам зовнішні елементи книжки – обкладинку, суперобкладинку, корінець, форзац. А тепер зверніть увагу на нашу книжкову виставку, де розташовано подарункові видання у футлярах. Зазвичай у таких книжках є закладка – ляссе. Згадаймо внутрішні елементи книжки (*учні називають їх*): титульний аркуш, основний текст, ілюстрації. Багато хто з вас вивчив анотацію та зміст.

Висновок (*формулює вчитель*): титульний аркуш, анотація, зміст, візитні картки видання, за якими ми можемо чітко скласти уявлення про те, які книжки ми маємо. Всі ці елементи ми вивчали на бібліотечних заняттях.

Вивчення нового матеріалу.

Бібліотекар. Сьогодні ми вивчимо кілька нових структурних елементів книги і всі нові поняття запишемо в словник (*всі визначення виведено на слайдах*). Вам уже відомо, що перший основний аркуш книги називається титульним. У багатотомних або серійних виданнях можна зустріти ще один титульний аркуш – контритул. Контритул вміщується навпроти основного титульного аркуша, зустрічається в багатотомних або серійних виданнях. Містить відомості, що відносяться до усього видання (кількість томів, ...). Сторінка, на якій розташовано назву розділу, називається шмуцтитолом. Шмуцтитул – внутрішній титул книги – окрема смуга, де розміщують заголовок частини, розділу або глави книги, а іноді окремих творів, з яких складається збірник. Шмуцтитул містить зазвичай один або кілька рядків тексту, іноді номер розділу, прізвище автора. Аркуш, на якому розміщено портрет автора або головна ілюстрація книги, зазвичай поряд з титульним аркушем, називається фронтиспісом. Порядковий номер сторінки чи стовпчика – це колонцифра. Ілюстрація – світлина, наочне зображення – вид книжкової графіки, її основа.

У другій частині нашого уроку будемо вивчати структурні елементи науково-довідкового апарату книги. У кожного з вас на столі лежить книга. Уважно передивіться книжки і спробуйте перерахувати елементи, які допоможуть вам швидко

ознайомитися з книжкою. Ці елементи належать до довідкового апарату (*відповіді учнів*). Перерахуємо основні елементи науково-довідкового апарату книги і запишемо в словничок визначення (*анотація, передмова, післямова, примітки, коментарі, додатки, покажчики, зміст*).

Анотація – короткий виклад змісту та призначення книжкового видання або статті. Зазвичай розташована на звороті титульного аркуша.

Передмова – попереднє повідомлення читачам про те, що їм треба взяти до уваги, читаючи, вивчаючи чи переглядаючи книгу. Передмова містить матеріал про значення теми книги, особливості змісту і форми твору чи видання.

Післямова. За метою післямова близька до вступної статті і відрізняється від неї тим, що поміщається після тексту книжки. У післямові часто розглядається творчість автора.

Примітки – пояснення чи доповнення до основного тексту.

Коментарі – тлумачення тексту твору в цілому щодо історико-літературного, текстологічного, видавничого аспектів чи його фрагментів. Часто використовується у виданнях зібрання творів письменників.

Додатки. Таблиці, пояснення і доповнення, що мають відношення до основного тексту, допоміжні стосовно головної теми.

Покажчики – довідково-допоміжні тексти, що полегшують розташування у виданні різних довідок, прискорюють пошук інформації по змісту, іменах, географічних чи інших назвах (іменний, предметний, географічних назв, предметно-іменний). Вони мають вигляд простого або складного переліку предметів, імен, назв, про які йдеться на сторінках видання, з посиланням до цих сторінок. Якщо у покажчику подано перелік предметів (понять), він називається предметним, якщо перелік імен (прізвищ) – іменним тощо. Покажчики зазвичай будуються за алфавітом, тому їх часто називають алфавітно-предметними або алфавітно-іменними. Іноді покажчик охоплює назви і предметів, і імен (предметно-алфавітний покажчик). Вміщується в кінці науково-популярних книг, енциклопедій.

Зміст – перелік усіх вміщених у видання частин, розділів, глав і параграфів із зазначенням номерів сторінок, з яких вони починаються.

Закріплення вивченого матеріалу

Гра «Назви елементи книжки» на смарт-дошці або презентація. Запитання:

1. Обкладинка, що «одягається» на обкладинку книжки? (суперобкладинка).
2. Вступний текст, що передує викладу основного матеріалу? (передмова).
3. Ілюстроване або текстове поняття книжки, захищає блок від забруднення? (обкладинка).
4. Порядковий номер сторінки? (колонцифра).
5. Як називається книжкова закладка? (ляссе).
6. Картонна коробка, призначена для прикраси і захисту книги? (футляр).

7. Подвійний аркуш паперу, що з'єднує блок з палітурної книжкою? (форзац).

8. Короткий зміст книжки? (анотація).

9. Як називається головна ілюстрація у виданні? (фронтиспис).

10. Додатковий аркуш, який містить відомості про багатотомне або серійне видання? (контртитул).

11. Окремий аркуш книги з винесеним на нього заголовком глави або розділу? (шмуцтитул).

12. Кілька книг, об'єднаних однією темою? (серія).

Гра «Структура книги та її елементи» має на меті перевірку знань про роботу з книжкою та щодо назви елементів її структури і науково-довідкового апарату.

На смарт-дошці з'являються три великих прямокутники з підписами: зовнішні елементи, внутрішні елементи, довідковий апарат книжки. Далі з'являються понад 20 назв структурних елементів книжки та її довідкового апарату. Основне завдання – швидко і безпомилково відправити структурний елемент в потрібний розділ.

Гра «Знайди відповідність» (мета – знайти відповідність між назвами елементів довідкового апарату книги та їх зображення на дошці).

Підбиття підсумків заняття

Бібліотекар. Що нового ви дізналися сьогодні? Чого навчилися? Чи зумієте ви швидко і точно знайти інформацію про книгу за допомогою її основних елементів?

Домашнє завдання: вам необхідно дати письмову характеристику науково-популярної книжки та довідкового видання для школярів, використовуючи певний алгоритм швидкого вивчення книжки (*роздається кожному учню*).

Додаток

Алгоритм швидкого вивчення книги

1. Відкрийте титульний аркуш і переписуйте з нього відомості про книжку в такій послідовності: автор, заголовок, місто, видавництво, рік, серія. Якщо потрібних даних не вміщено на титульному аркуші, дивіться авантитул.

2. Знайдіть у книжці елементи довідкового апарату: анотацію, зміст (зміст), передмову, післямову. Вкажіть, які з них є у вашій книжці. Прочитайте анотацію, побіжно перегляньте зміст (зміст), передмову, післямову.

3. Дайте відповідь на запитання: «Про що ця книга?», «Кому вона може бути цікава?» (тема, читацьке призначення).

4. Які ілюстрації є в книжці: малюнки, фотографії, кольорові вклейки. Назвіть прізвище художника, зображення якого на форзаці і фронтисписі книжки?

5. Чи є в книжці примітки, коментарі, додатки?

5. Які покажчики є в книжці? Чи вміщено в ній словник термінів?

6. Яка це книжка: художня, науково-популярна, довідкова, навчальна?